

LBRIS

We know
books

GUSTAV MEYRINK

GOLEM

Traducere din limba germană
de Gina Argintescu-Amza

Prefață de Bogdan-Alexandru Stănescu

19 litografii de Ștefan Câlția,
însoțite de o convorbire

Cuprins

5	Un spectru bântuie Mitteleuropa
17	I. Somn
23	II. Ziuă
33	III. „I“
43	IV. Praga
57	V. Punci
77	VI. Noapte
93	VII. Treaz
103	VIII. Zăpadă
115	IX. Năluci
133	X. Lumină
143	XI. Ananghie
169	XII. Spaimă
179	XIII. Instinct
191	XIV. Femeie
219	XV. Viclenie
235	XVI. Chin
249	XVII. Mai
265	XVIII. Lună
287	XIX. Liber
299	XX. Sfârșit
313	O convorbire cu Ștefan Câlția

LIBRIS

We know
books

I

SOMN

Lumina lunii cade în josul patului – pare o piatră mare, albă și netedă.

Când luna plină, sfrijindu-se, moare încet, încet în partea dreaptă – ca un chip lunecând spre bătrânețe, când jumătate de obraz, slăbit și tras, se veștejește mai întâi – la ceasul acela al nopții mă cuprinde, turbure, chinuitoare, neliniștea.

Nu dorm, nu-s nici treaz, și între vis și veghe se țin trăiri din toate câte le-am citit și auzit, ape mari ce-și adună culorile și limpezimea într-o singură matcă.

Înainte de a adormi, citisem din viața lui Buddha Gautama. Și acum o frază îmi umblă neîntrerupt prin minte, cântă pe o mie de voci, se deapănă și iarăși o ia de la început, fără răgaz:

„O cioară se îndreaptă în zbor spre o piatră care seamănă cu o bucată de seu, gândind în sine: o fi rost de ceva gustos pe aici. Dar cioara n-a găsit acolo nimic pe gustul ei, și a zburat mai departe.

Precum cioara ce se apropie de piatră, așa și noi – ispititorii – îl părăsim pe ascetul Gautama; nu am găsit nici o plăcere în el“.

Imaginea pietrei semănând cu o bucată de seu crește, uriașă, și-mi umple creierii.

Merg prin albia secată a unui râu și aleg din prundiș

pietricele netede – albastre-fumurii, stropite cu pulbere sclipitoare; mă uit la ele lung, căzut pe gânduri, mă uit mereu și nu știu ce să fac; altele, negre cu pete galbene de pucioasă, par încercări ieșite din mâna unui copil, salamandre greoaie, peștrițe, prefăcute în piatră.

Vreau să arunc pietricelele departe, îmi scapă însă mereu printre degete, și nu pot să-mi iau ochii de la ele.

Jur-împrejur răsar, una după alta, pietrele care au jucat un rol în viața mea.

Unele, greoaie, se căznesc să iasă la lumină din strânsoarea nisipului – seamănă cu crabii aceia mari, albaștrui-cenușii, surprinși de flux –, vor parcă să-mi atragă privirea, să-mi spună în șoaptă ceva nespus de important.

Altele, istovite, cad neputincioase înapoi, în alveola lor, amuțite pentru totdeauna.

Din când în când, descâlcit din ceața visării, zăresc pentru o clipă iarăși lumina lunii în josul patului, acolo unde pătura se îndoiaie, umflată – o piatră mare, albă și netedă. Și iarăși umblu ca orbul bâjbâind după conștiința pierdută, mă frământ căutând întruna piatra care mă chinuie – trebuie să fie undeva, cine știe unde, îngropată, bucata de seu, în amintire.

Era cândva, lângă o streășină, o gură de burlan îndoită în unghi obtuz, cu buza ruginită – da, o văd, mă încapățânez să mi-o închipui așa, să-mi înșel gândurile răvășite, și să ațipesc.

În zadar.

Iarăși și iarăși, fără încetare, cu o insistență tâmpă, un glas îndărătnic îmi repetă – neobosit ca oblonul pe care vântul îl izbește în răstimpuri egale de un perete – nu, nici gând, asta nu-i piatra care seamănă a seu.

Glasul nu mă iartă.

Îmi spun de zeci de ori că n-are nicio importanță; o vreme tace, apoi, trezit pe nesimțite, se pornește iar, necruțător: bine, bine, așa-i, dar asta nu e piatra care seamănă cu o bucată de seu.

Încet, încet, nesuferit, mă năpădește neputința.

Ce s-a întâmplat mai târziu nu știu să spun. M-am lăsat

păgubaș, ori m-au învins gândurile și mi-au pus căluș minții.

Știu numai că trupul zace adâncit în somn, în timp ce simțurile, desprinse, îl părăsesc.

Cine-i „eu“ acum? Îmi vine să întreb deodată. Bag de seamă că nu mai am organ care să poată întreba. Mi-e teamă de vocea aceea idioată, o să se trezească din nou și o s-o ia de la capăt cu interogatoriul fără sfârșit despre piatră și seul acela.

Mă răsucesc.

II

ZIUĂ

Iată-mă dintr-odată într-o curte mohorâtă – stau sub bolta ruginită a unei porți și mă uit dincolo, de partea cealaltă a ulicioarei strâmte și murdare, la un negustor evreu, rezemat de arcul unui zid; în margini, atârnă fierărie de tot felul, unelte fărmate, scări de șa și patine mâncate de rugină, vechituri, șiraguri lungi de lucruri moarte.

Imaginea respiră o monotonie chinuitoare, impresii care zi de zi, neîntrerupt, calcă pragul percepției noastre ca niște animale de casă; nu-mi stârnește nici curiozitate, nici nu mă uimește.

Îmi dau seama că aici, în locul ăsta, sunt de mult la mine acasă!

Nici gândul ăsta nu mă tulbură prea mult, cu toate că nu se leagă de ce am simțit până mai adineaori, înainte să ajung aici.

Trebuie să fi auzit cândva – sau poate am citit? – de asemănarea ciudată dintre o piatră și o bucată de seu, îmi fulgeră prin minte în timp ce urc treptele scâlciate spre odaia mea și bag de seamă, în trecut, cât sunt de unsuroase.

Aud dintr-odată pași alergând sus, la catul de deasupra. Ajuns în dreptul ușii mele dau de Rozina, fiica roșcovană a negustorului Aaron Wassertrum. Să tot aibă paisprezece ani.

Stă lipită de balustrada scării și sunt nevoit să mă preling pe lângă ea. Se lasă încet pe spate și-și umflă nările.

Strânge stinghia de fier cu mâini murdare și-i zăresc brațele goale albind în umbra tulpure.

Mă feresc de privirea ei.

Mi-e silă de zâmbetul ei nerușinat, de fața ei palidă de ceară amintind de capul unui cal cioplit în lemn.

Cred, îmi spun, că are carnea puhavă și lăptoasă, ca axolotlul din cușca cu salamandre pe care am văzut-o adineaori în prăvălia cu păsări.

Mi-e silă de genele roșcaților, au ceva de iepure de casă.

Descui ușa și-o trântesc repede în urma mea.

Din fereastră îl zăresc pe Aaron Wassertrum ciupindu-și unghiile cu cleștele de cuie.

Rozina i-o fi fată sau nepoată? Nu seamănă cu ea.

Printre chipurile de evrei ce se perîndau zi de zi prin Vadul Cocoșului puteam distinge seminții atât de diferite, încât nici înrudirea de sânge nu le putea șterge, cum uleiul nu se amestecă cu apa. Nu poți să spui: ăștia-s frați, sau: uite acolo tatăl cu fiul.

Nu, doar în trăsături poți să citești că unul se trage dintr-o seminție și celălalt dintr-alta – și atât.

Și ce dacă Rozina seamănă cu negustorul?

În adânc, semințiile astea se urăsc, cu o greață și o scârbă pornite din rărunchi, chiar între cei născuți din aceeași părinți. Se feresc s-o arate însă străinilor, cum ții ascunsă primejdia dinăuntrul unei taine.

Niciunul nu se trădează; nemărturisită, această învoială îi aseamănă cu niște orbi agățați de o frânghie înecată în slin: înveninați de ură, cu toții, unul se atârână cu amândouă mâinile, celălalt cu un singur deget, în silă; toți sunt însă la fel de superstițioși, toți tremură la gândul că s-a zis cu ei în clipa când scapă din mână sprijinul care îi unește, și se rupe de ceilalți.

Rozina e dintre cei cu părul roșu, mai respingători decât alții – bărbații au pieptul îngust și gâtul lung, de pasăre, cu mărul lui Adam zvâcnit afară.

Cu pistrii parcă peste tot locul, bărbații de soiul ăsta sunt veșnic în călduri, o viață întreagă luptă într-ascuns, neîntrerupt, zadarnic, cu poftete chinuitoare care-i ard, și în același timp tremură de teamă să nu-și piardă sănătatea, de-ți face silă.

Nu mi-e limpede de ce o credeam pe Rozina rudă cu Wassertrum.

N-am văzut-o niciodată prin preajma lui, nici vorbind cu el.

Mai tot timpul tândălea prin curtea noastră, sau o zăream prelingându-se prin colțuri întunecoase și prin coridoarele casei.

Nu mă îndoiesc că toți vecinii o cred rudă cu negustorul, poate protejata lui; sunt sigur însă că niciunul n-ar putea spune de ce.

Vreau să uit de Rozina, să-mi mut gândurile de la ea. Privesc pe fereastra deschisă în jos, spre Vadul Cocoșului.

Aaron Wassertrum parcă mi-a simțit privirea. Se întoarce deodată și se uită în sus, spre mine.

O față încremenită, scârboasă, cu ochii holbați de pește și buza de sus despătată în bot de iepure.

Pare un păianjen cu chip de om, tresărind la cea mai ușoară atingere a pânzei, sub înfățișarea nepăsării.

Din ce-o fi trăind? Ce-o fi în mîntea lui? Ce gânduri are?

Sub bolta zidului, pe margini, neatînse, atârna ză după zi, an după an, aceleași lucruri moarte, aceleași lucruri de nimic.

Le-aș desena și cu ochii închiși: aici, goarna de alamă îndoită, cu clapele rupte; alături – pictat pe hârtie îngălbenită, tabloul cu soldații așezați atât de ciudat. Mai încolo, atârnat de o curea putredă – șiragul de pinteni ruginiți și multe alte vechituri mucedu.

Și în față, pe jos, înghesuite în dreptul intrării, piedică în calea cui ar vrea să treacă pragul bolții, un rând de plăci de tuci.

Mărunțișurile astea nici nu se înmulțeau, nici nu scădeau la număr. Și dacă un trecător se oprea să întrebe de prețul unui sau altuia dintre ele, negustorul părea că-și iese din minți, atât era de tulburat.

Din botul de iepure rânjit țâșneau bolboroseli neînțelese, iritate, icnite cu un glas de bas înecat în bale până ce cumpărătorul, speriat, se lăsa păgubaș și-și vedea de drum.

Aaron Wassertrum își mutase privirea fulgerător de la mine

la calcanul casei de-alături, zid în zid cu mine, urmărind ceva cu încordare.

Ce-o fi văzând acolo?

Casa vecină stă cu spatele întors la uliță și ferestrele dau în curte! Numai una se deschide spre stradă.

În clipa aceea, ca din întâmplare, părea că cineva intrase în încăperile de alături, la un cat cu mine – cred că e un atelier în colț – căci dintr-odată, glasuri răzbat prin perete, unul de bărbat, celălalt de femeie.

Nu se putea ca negustorul să le fi auzit! Era cu neputință!

În fața ușii se-aude o mișcare. Știu: e Rozina; iarăși stă afară, în umbră, și așteaptă, lacomă, s-o chem odată și odată la mine.

Dedesubt, cu jumătate de cat mai jos, stă pe scară, ținându-și răsuflarea, Loiza, adolescentul cu fața ciupită de vărsat. Stă și pândește: deschid sau nu? Îi simt ura geloasă, abur fierbințe urcând până la mine, sus.

Se teme să se apropie, să nu-l vadă Rozina. Se știe legat de ea ca lupul flămânzit de paznic, ar vrea să sară, să sfâșie în neștire!

M-așez în fața mesei de lucru, îmi caut penseta și dalta.

N-am spor. Mâna nu-și găsește astâmpăr, nu pot să urmăresc finele creștături japoneze.

Viața mohorâtă, încețoșată, mocnind între zidurile casei îmi strânge inima; depăn neliniștit imagini vechi, unele după altele.

Loiza și fratele lui geamăn Iaromir trebuie să fie doar cu un an mai mari decât Rozina.

Pe tatăl lor abia dacă mi-l amintesc; făcea prescuri. Acum – așa mi se pare – de ei vede o bătrână.

Nu știam însă care anume din cele multe care locuiesc în casă, ascunse în văgăuna lor ca broaștele râioase.

Are grijă de amândoi băieții, adică le dă un loc unde să-și pună capul, ca să le ia în schimb puținul pe care îl fură sau îl cerșesc. Le-o fi dând de mâncare? Nu cred, bătrâna se întoarce întotdeauna târziu, odată cu noaptea.

Spală morți, cu asta își ține zilele.

Pe Loiza, pe Iaromir și Rozina i-am văzut de multe ori în curte, când erau copii: se jucau în trei, cumiști.

Vremea aceea a trecut.

Acum Loiza adulmecă de dimineată până seara urma evreicuței cu coama de aramă.

Uneori o caută ore în șir, și nu dă de ea. Se strecoară atunci până la mine în prag și așteaptă în fața ușii, schimonosit de încordare până ce fata vine tiptil.

Stau și lucrez, și-l văd în gând; acum pândește afară pe coridorul întortocheat, cu capul plecat și gâtul vlăguit, ciulindu-și urechile.

Uneori, brusc, un zgomot sălbatic rupe tăcerea.

Pe Iaromir, surd și mut, îl mână un singur gând, o foame lacomă, nepotolită, nebună după Rozina. Rătăcește ca fiara prin casă, latră dezarticulat, scos din minți de ghimpele geloziei, și urletul lui sălbatic îi îngheață sângele în vene.

Îi caută pe cei doi, crezându-i nedespărțiți – ascunși undeva, cine știe unde, într-un colț murdar din miile de tainițe sordide ale casei. Orbit de mânie, fierbe la gândul să-și piardă fratele din ochi, ca nu cumva să i se întâmple ceva Rozinei și lui să-i scape.

Chinul estropiatului, clipă de clipă – așa cred – e ceea ce-o îndeamnă pe Rozina să-și facă de cap cu celălalt.

Când o simte că se lasă mai greu, Loiza născoceste alte grozavii să-i ațâțe pofta din nou.

Se prefac sau chiar se lasă surprinși de mut, și-l momesc cu răutate pe bietul bezmetic sub bolțile înecate în umbră; i-au presărat în cale capcane perfide fel și fel: cercuri ruginite de butoi care sar și-l izbesc când pune piciorul pe ele; greble cu dinții în sus, piedici care să-l rănească până la sânge.

Din când în când, Rozina inventa câte ceva și mai drăcesc, să-i răsucescă și mai adânc cuțitul în rană.

Își schimba tam-nesam felul de a fi cu Iaromir și-l îmbia, prefăcută. Cu veșnicul ei surâs pe buze, îi insinua ceva infirmului, repede, în pripă, ceva ce-l tulbura până la ieșirea din minți. O făcea prin semne anume născocite, misterioase, abia înțelese,